

ERKKI SAKARI HÄRÖ IN MEMORIAM

26.3.1950 ESPOO–25.10.2016 BILLNÄS

Lauri Putkonen

Teollisuusperinnön uuttera tutkija, Erkki Härö, poistui keskuudestamme viime lokakuun lopulla. Hänen monipuolinen elämäntyönsä keskittyi rakennetun kulttuuriperinnön tunnetuksi tekemiseen. Museovirastossa Erkki vastasi teollisuusperinnön dokumentoinnista ja erityisesti rautaruukkien rakenteiden restauroinnista. Merkittävimminä restaurointi- ja osin myös rekonstruktiokohteina olivat Leineperin, Möhkön, Jyrkkäkosken ja Högforsin ruukkien masuunit ja pajat. 1980-luvun alussa Erkki inventoi Suomen kaikki tiedossa olleet metalliruukit ja toi yleiseen tietoisuuteen monet unohtuneet järvimalmiruukit. Inventoinnin kohdekuvaukset ovat tänään luettavissa Museoviraston rekisteriportaalissa (<https://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>.) Inventointiin liittyvä laaja kuva-aineisto ja Eevaliisa Härön laatimat informatiiviset asemapiirroukset puuttuvat tästä nettiversiosta, toivottavasti vain toistaiseksi.

Erkin toimintatavat eivät vastanneet kaikilta osin kuvaa muinaishallinnon virkamiehestä. Erkki oli mestarillinen luomaan kontakteja niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Eri puolilla Suomea ihmiset innostuivat järjestämään ruukkiprojekteja ja verkostoitumaan keskenään. Hän osallistui Suomen edustajana aktiivisesti kolmeen erilliseen EU-Raphael -hankkeeseen, joiden tavoitteena oli lisätä teollisuushistoriallisiin kohteisiin liittyvää yhteistyötä Euroopassa. TICCIH:n kansainvälisiin kokouksiin Erkki osallistui vuodesta 1981 solmien toimivia yhteyksiä erityisesti vanhan rautateollisuuden tutkijoihin ja museoihin.

Erkki toimi aktiivisesti Suomen Höyrykoneyhdistyksessä, Suomen Höyrypurisiseurassa ja Pro Billnäissä. Kiintymys höyrykoneisiin oli syntynyt paljolti perheen höyrylaivan Junon kannen alla. Veljensä Eskon kanssa Erkki omisti myös 16 tonnia painavan 1920-luvun höyryjyrän. Tiettyä koneromantiikkaa liittyy myös Erkin autoihin. Inventointimatkoilla saattoi talonväki hätäntyneenä heittää heinonteon sikseen kun Erkin valkoinen Citroen Camionette, täysinpalvellut ranskalainen ambulanssi, kiisi pellon läpi talon pihaan. Erkin tuntien hänen hymynsä sai varmaan tilanteen rauhoittumaan. Myös rättisitikat ja Citroen BX olivat Erkin työkaluina suomalaisessa ja osin kansainvälisissäkin kulttuuriympäristöjen inventoinneissa. Höyrylaivat ja rättisitikat ehkä selittävät Erkin kiinnostuksen maanteiden ja kanavien historiaan.

Erkin saavutukset eivät rajoittuneet pelkästään tekniikan ja teollisuuden dokumentointiin. Museovirastossa hän suunnitteli 1970-luvun lopulla kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja kokonaisuuksien inventointien yhtenäistämistä. Työn tuloksena kehitettiin inventointiopas ja Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelon lomake, millä oli seuraavina vuosikymmeninä suuri inventointituloksia yhtenäistävä vaikutus. Hänen inventointinsa Helsingin seudun rakennuskulttuurista ja kulttuuri-maisemasta vuodelta 1986 oli lajissaan esimerkillinen maakunnallinen selvitys, jossa jokaisesta kohteesta oli sen arvoja ytimekkäästi kuvaava luonnehdinta. Toimiessani 1994 Kansallismaisema-työryhmän tutkijana, pyrimme selvittämään kansallismaisemakäsitteen syntyä. Kotimaisten kielten keskus ei löytänyt vielä tuolloin yhtään viittausta termiin. Erkki, joka osallistui samaan työhön vaikenä siitä, että hän oli tuossa Helsingin seudun inventoinnissa käyttänyt termiä Aleksis Kiven maisemista. Taisipa se esiintyä jo Erkin edellisenä vuotena julkaistussa Nurmijärven inventoinnissa. Erkki laati

Erkki Härö tekee matkaa kapulalossilla Ruokolahden Härskiänsaareen. Kohteena oli entisen Härskiänsaaren höyrysahan yhdyskunta ja tuotantoalue sekä näiden rakennusten ja rakenteiden teollisuushistoriallinen inventointi yhdessä tutkija Timo Kantosen kanssa. Kapulalossin käyttö päättyi samana kesänä, kun pengertie saaren itäpuolelle valmistui. Kuva Timo Kantonen, Museovirasto 1994.

1980-luvulla myös Kauniaisten ja Espoon inventoinnit, joista erityisesti jälkimmäinen on edelleen paljon käytetty kaupunkisuunnittelun työkalu. Espoon kunnalliselämään Erkki osallistui sekä kaupunginvaltuuston että rakennuslautakunnan jäsenenä.

Kirjat olivat erottamaton osa Erkin toimintaa. Hän keräsi – kaiken muun ohella – käsittämättömän laajan kokoelman teollisuuden ja tekniikan historiaa, rakennuskulttuuria ja kulttuurihistoriaa käsittelevää kirjallisuutta. Vuonna 2003 hänelle myönnettiin Suomen antikvaaristen kauppiaasyhdistysten Kirjatoukka-palkinto. Pelkästään teollisuutta ja tekniikkaa käsitteleviä kirjoja Erkiltä jäi 36 hyllymetriä. Tälle kokonaisuudelle on nyt löytynyt tilat Tammisaaren museokeskuksesta.

Edessäni on Erkiltä saatu Leineperin rautaruukin tutkimus ja restaurointiraportti. Erkin omistuskirjoituksessa lukee ”pitkääikäisestä yhteistyöstä kiittäen”. Samoilla sanoilla haluan muistaa Erkkiä – monien muitten mukana.